

"עלית 300 הרבנים" וחידוש ההתיישבות בירושלים

לאחר כיבוש ירושלים בידי צאלח א-דין בשנים **ד'תתקמ"ז-ד'תתק"נ** החלה תנועה משמעותית של עליית יהודים לירושלים, ברובם גדולי תורה שחפצו להתיישב בה לאחר כמעט 800 שנים - מאז שנת **ד'פ"ד** - בהן נאסר על יהודים להתיישב בירושלים בגזירת השלטון הביזנטי-נוצרי ואימפריות מוסלמיות שבאו אחריו. באותם ימים היה הישוב היהודי בירושלים ובסביבתה חרב לגמרי, לאחר רציחתם בידי הצלבנים ימש"ו (ראו סקירתו ההיסטורית-שירית של רבי יהודה חריזי, מעולי ירושלים בסביבות שנת ד'תתקע"ו, בספרו 'תחכמוני', מהדורת לייפציג תרפ"ד, עמ' 120).

גל העליה הראשון החל סביב שנת **ד'תתק"ע**, ועלו בו לארץ ישראל כשלוש מאות רבנים מצרפת ומאנגליה, ביניהם מנהיגים רוחניים וגדולי תורה כרבי שמשון משאנץ ורבי יהונתן מלוניל, רבי משה קצין, האחים רבי מאיר ורבי יוסף בן ברוך מקלצון, רבי יוסף שם טוב, ועוד. יתכן שברקע העליה עמדה קבלת הרמב"ם מרבותיו ב'אגרת תימן' שבשנת **ד'תתקע"ב** צריכה להתחדש הנבואה כהקדמה לביאת המשיח.

חלק מהרבנים העולים קבעו מושבם בירושלים, עד ששוב בשנת **ד'תתקפ"ט** הוצאו יהודי ירושלים מהעיר ונקבע בחוק איסור כניסתם אליה. כעבור מספר שנים פקעה הגזירה ומעט יהודים חזרו לירושלים, אך בשנת ה'ד' נכבשה ירושלים בידי ממלוכים ממצרים אשר גרשו ממנה כל מי שאינו מוסלמי, ורבים מהיהודים עברו להשתקע בישוב היהודי בעכו שהפך אז למרכז התורה בארץ ישראל.

לאור רקע היסטורי זה ניתן להבין את ריבוי ההתייחסויות לירושלים ומקום המקדש והכותל המערבי דוקא בכתבי בעלי התוספות וגדולי זמנם, לאחר תקופה ארוכה שכמעט ולא נזכר עניינם בספרות התורנית, ולאחר מכן שוב אנו מוצאים תקופה ארוכה יחסית משנת ה'ק עד ה'ר"מ בה גדולי ישראל ממעטים להזכיר את הכותל ומקום המקדש בכתביהם.